

U isto vrijeme, transkulturalno istraživanje u ovoj knjizi po svojoj je formi potpuno (usudio bih se reći idealno) odgovarajuće njegovu sadržaju koji svjedoči o drugom i drugačijem s pozicija promišljene i istinski življene autoričine interkulturalnosti. Takvu materijalu (a riječ je, podsjetimo, o svjedočenju o suvremenom trenutku u jednoj od najstarijih i najbogatijih kulturnih i kazališnih tradicija čovječanstva, k tome i jednoj od vrlo rijetkih ljudskih tradicija koje u neprekinutu kontinuitetu traju nekoliko tisućljetja) jedino je primjeren način na koji ga dr. Milena Dragičević Šešić obrađuje, a to je transdisciplinarno pisanje. U takvu se postupku u jednom trenutku egzaktno i precizno znanstveni alat nađe u književničkim rukama, pa se onda u drugom trenutku književnički pogled prelomi kroz prizmu znanstvene strukture, ili se publicistika neosjetno pretoči u ispojednu prozu, da bi se potom na kraju dnevnih zapisa vratila znanosti, dajući jasan metodološki okvir i aneks istraživanja. Bilo da su u pitanju osobna svjedočenja, komentari, dnevnički zapisi (radni, ali i intimni), svojevrsne kronike putovanja i istraživanja, ili pak mozaik (pri)sjećanja, bilo da je riječ o egzaktnom dokumentarističkom svjedočenju ili o poetičnim ili esejističkim refleksijama, ova knjiga priča priču o Indiji, njezinoj tradiciji, kulturi, ljudima i kazalištu na način koji je Indiji duhovno i kulturno potpuno blizak i sličan. Umjetnost i znanost, opservacija i meditativnost, fikcija i fakti, slike i riječi, podaci i snoviđenja, duh i intelekt ne poznaju rigidni zapadnjački dualizam i uvijek su u neprestanoj suigri, uvijek su je-

dno i isto u velikom jedinstvu raznolikosti. Zbog toga je ova knjiga rijedak primjer visoke usuglašenosti narativnog postupka i teme o kojoj se govori. Knjiga otvara neka od najvažnijih pitanja kulturne politike u zemlji tisućugodišnjeg kontinuiteta kulture i prečeste turbulencije politike, prije svega pitanje tradicije i identiteta u procesima promjena i novih stvarnosti. U tom je kontekstu neobično važna i poticajna, kroz cijelo poglavlje razvijena, tema žene u tradicionalnom i tradicionalističkom okruženju, otvorena kroz portrete različitih indijskih znanstvenica, umjetnica i društvenih aktivistica. Kronika kazališnog i društvenog aktivizma i svjedočenja promjene u duboko tradicionalnom društvu jakih patrijarhalnih refleksa, upravo se kroz tu "žensku" stranu otvara na najporoznijim i najranjivijim mjestima.

Kazalište aktivizma, socijalno osviješteno i politički angažirano, dobra je tema kroz koju je moguće prikazati sve tenzije i sve dinamike suvremenog društva. Autoričino suptilno razumijevanje za međuetničke i međuvjerske tenzije (uz neizrečenu, ali iznimno osjetnu svijest o tome da nam daleki prostori ipak nisu tako nerazumljivo neprepoznatljivi) posebno ističe raskorak između službenih ideoloških netrpeljivosti službenih politika i političara na jednoj strani i jednostavne želje običnih ljudi za mirnim suživotom na drugoj. Podsjećajući nas i na ovim primjerima kako su sve velike parole o nepremostivim i nepomirljivim razlikama (autorica ukazuje i na poseban termin u indijsko-engleskom: *estrangement*), zapravo uvijek samo govor(i) elita, dok

je svakodnevna pragmatičnost potrage za sličnostima stvarni jezik puka, Milena Dragičević Šešić krajnje diskretno, ali vrlo namjerno, čini knjigu posebno bliskom našim regionalnim kulturama.

Poglavlje o kulturnim politikama slikovito razlaže situaciju u kojoj se u indijskom društvu i kulturi različiti globalni i globalizacijski tehnomenadžerski pristupi sudaraju s nevjerojatnom zbrkom rodovsko-plemenske organizacije kastinskog tradicionalnog i tradicionalističkog okruženja, i u kojoj je, na primjer, upisati dijete iz mješovitog braka u državne matične knjige predmet jednog tragičnog i dugotrajnog i zamršenog sudskog procesa.

Autorica niti u jednom trenutku ne skriva osobnost pristupa i ne potiskuje autorsko "ja". Dosljedna u intelektualnoj rezoluciji ni najmanje se ne libi usput pripomenuti, na primjer, i to kako je u "komentiranju" indijske tradicije Žižekovo, prije svega performersko-estravno, manipuliranje intelektom u cilju medijske atraktivnosti pod svaku cijenu i svemu (pa i samoj inteligenciji argumenata) usprkos, za takvo indijsko društvo sve samo ne konstruktivno i korisno.

Knjiga Milene Dragičević Šešić: *Indijsko pozorište: tradicija i aktivizam* predstavlja tako jedan autorski original i značajan teatrološki, kulturni, literarni i putopisni prinos upoznavanju prilično neistraženih tema Indije, ali i puno više od toga. Ona je u isto vrijeme i konkretan prinos upoznavanju Indije na jedan transdisciplinarni način, i poticaj i poziv za slična upoznavanja drugih manje poznatih velikih kulturnih modela našeg (istog i zajedničkog) svijeta.

Mirna Jakšić

TEATROLOŠKI PRINOS PROUČAVANJU KRLEŽINA OPUSA

Zbornik *Krležini dani 2012*, Zagreb – Osijek 2013.

Zbornik znanstvenog skupa *Kazalište po Krleži* održanog u sklopu dvadeset druge po redu osječke kazališno-teatrološke manifestacije *Krležini dani 2012*, a sad već trećeg skupa u okviru Dana posvećenog Krleži, sadrži dvadeset članaka, jedan više nego što je na skupu podneseno priopćenja. Otvara ga Viktor Žmegač tekstom *Majstor neidentifikacije* posvećenom recepciji nekada, odnosu

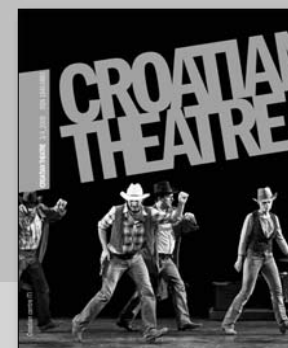
današnjeg čitatelja, pripadnika pretežito identifikacijske kulture koji ne može pratiti višejezične dijaloge Glombajevih, prema kanoniziranom *genijalnom psovaču* i pitanju buduće recepcijske sudbine klasika. Istovremeno autor niže jednima zanimljive opreke u Krležinu svjetonazoru i umjetničkom stvaralaštvu, a drugima teško nadvladive prepreke u njegovu razumijevanju i prihvaćanju i uz to primjećuje da bi se povjesničari i kritičari napokon trebali prestati iscrpljivati marginalijama poput afere Diamantstein i posvetiti se čitanju Krležinih središnjih djela. *San, halucinacije i vizije u Krležnim dramama: Slike mogućeg istraživanja* Borisa Senkera donosi pregled snova i vizija u Krležnim dramama i pregled onih njegovih drama koje slijede logiku sna uz kratku naznaku o mogućem dramaturškom pristupu toj temi na temelju analize Manfreda Pfistera, slaganja nadređenih i podređenih sekvenci na različitim razinama fikcije. *Gigantomahia: Odjeci Nietzscheove filozofije u Krležnim dramama* Legenda, Kristofor Kolumbo i Michelangelo Buonarroti tekst je u kojem Marijan Varjačić, uz brojne primjere, navodi poveznice između Nietzschea i Krleže te zaključuje da mladi Krleža kao da nastoji obuhvatiti nepomirljivo, onostrano usmjereno samoprevladavanje zemaljskog temeljeno na vjeri u živućeg Boga i njegovu suprotnost, samoprevladavanje što ga utjelovljuje Nietzscheov nadčovjek, izraza više nego što je na skupu podneseno priopćenja. Otvara ga Viktor Žmegač tekstom *Majstor neidentifikacije* posvećenom recepciji nekada, odnosu

dekadencije i ženstva te ono njegovo izuzetno identifikacijske kulture koji ne može pratiti višejezične dijaloge Glombajevih, prema kanoniziranom *genijalnom psovaču* i pitanju buduće recepcijske sudbine klasika. Istovremeno autor niže jednima zanimljive opreke u Krležinu svjetonazoru i umjetničkom stvaralaštvu, a drugima teško nadvladive prepreke u njegovu razumijevanju i prihvaćanju i uz to primjećuje da bi se povjesničari i kritičari napokon trebali prestati iscrpljivati marginalijama poput afere Diamantstein i posvetiti se čitanju Krležinih središnjih djela. *San, halucinacije i vizije u Krležnim dramama: Slike mogućeg istraživanja* Borisa Senkera donosi pregled snova i vizija u Krležnim dramama i pregled onih njegovih drama koje slijede logiku sna uz kratku naznaku o mogućem dramaturškom pristupu toj temi na temelju analize Manfreda Pfistera, slaganja nadređenih i podređenih sekvenci na različitim razinama fikcije. *Gigantomahia: Odjeci Nietzscheove filozofije u Krležnim dramama* Legenda, Kristofor Kolumbo i Michelangelo Buonarroti tekst je u kojem Marijan Varjačić, uz brojne primjere, navodi poveznice između Nietzschea i Krleže te zaključuje da mladi Krleža kao da nastoji obuhvatiti nepomirljivo, onostrano usmjereno samoprevladavanje zemaljskog temeljeno na vjeri u živućeg Boga i njegovu suprotnost, samoprevladavanje što ga utjelovljuje Nietzscheov nadčovjek, izraza više nego što je na skupu podneseno priopćenja. Otvara ga Viktor Žmegač tekstom *Majstor neidentifikacije* posvećenom recepciji nekada, odnosu

kako su te scenografije pridonijele ideji o dematerijalizaciji scene. Miroslav Medimorec nas u članku *Kazalište po Krleži* upoznaje sa svojim redateljskim i dramaturškim susretima s Krležinim djelima koji su mu omogućili da napiše svojevrsan nastavak Krležinih *Zastava*. Razmatrajući mogućnost novog scenskog života drame i drugačije motivacije semantičkog ishoda dramske radnje u eseju *Krleža po kazalištu*: Gospoda Glembajevi danas Vlatko Perković njezinu vjerodostojnost temelji na zamjeni biologizma starog Ignjata Glembaya pirandelizmom, a nastavno istraživanje Leonove i Angelikine motivacije dovodi ga do čitanja *Glembajevih* kao ljubavne drame i otkrivanja novog cinizma u međuljudskim odnosima itekako zanimljivog današnjem gledatelju. *Dva insajderska pogleda na dvije predstave*: Gospoda Glembajevi: *On je tu, on negdje tu čeka iza ormara* Mire Muhoberac članak je posvećen jednoj profesionalnoj izvedbi navedenoga dramskog teksta u režiji Petra Večeka i amaterskom studentskom uprizorenju o okviru umjetničko-znanstvenog projekta *100 godina Glembajevih*. Dubravka Crnojević-Carić komparira tekstove *Put u raj* i *Mascerata* i njihova dva osječka uprizorenja u tekstu *Polifon(ičn)a snaga Krležina glasa: glas vapijućeg u opereti*. Suzana Marjanić u *Tri režijska rukopisa: primjer kazališta političke alegorije, kazališta socijalne akcije i post/esteticizma* napravila je sintezu već objavljenih radova u kojima tematizira *Salomu* u režiji Branka Brezovca, inscenaciju *Balada Petrice*

Kerempuha Franke Perković te *Povratak Filipa Latinovicza* kako ga vidi Mladen Vukić.

Krležini časopisi Vinka Brešića nudi pregled Krležina kako uređivačkog angažmana tako i autorskog doprinosa časopisima u obliku književnih tekstova, političkih eseja i polemika. Prilog tekstu čini bibliografija kao dio autorova projekta *Hrvatska književna periodika* i abecedni popis suradnika Krležinih časopisa. Ivan Trojan daje svoj prinos člankom *Osječki klub hrvatskih književnika i umjetnika i Krleža* u kojemu je osobit naglasak stavljen na Krležino osječko predavanje iz 1928. godine. Pregledni rad Stanislava Marijanovića i Tihomira Živića *Krležijana u zbornicima Krležinih dana* donosi pregled izlaganja i priopćenja s Krležinih dana što, između ostalog, uključuje popis izvedbi Krležinih drama na Danima te govore i recitale pred spomenikom Krleži. *Kritička recepcija djela Miroslava Krleže na Marulićevim danima* Ivana Boškovića, s popisom izvedbi Krležinih djela na Marulićevim danima u prilogu, obuhvaća recepciju navedenog stvaralaštva u razdoblju od utemeljenja Dana 1991. do 2010. godine. Sastavni dio zbornika čine tri priloga: *Kronologija Krležinih dana u Osijeku 2012*. Branka Hećimovića, *Repertoar Krležinih dana u Osijeku 2012*. Antonije Bogner-Šaban te govor Branke Brlečić Vujić održan pri polaganju vijenca *Pred Krležinim spomenikom*. Unatoč financijski uzrokovanom kraćenju skupa s tri na dva dana izlaganja su ostala brojna i na ranije postignutoj razini.

www.hciti.hr